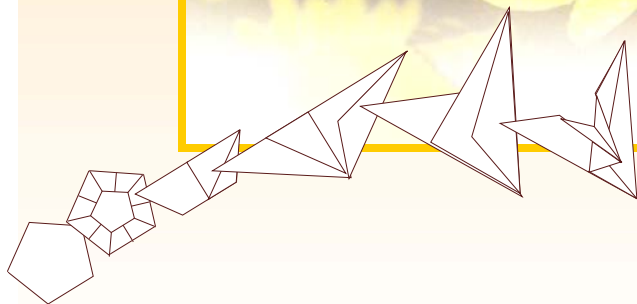

เบญจมาศ

กรมส่งเสริมการเกษตร

เบญจมาศ

ชื่อสามัญ : Chrysanthemum หรือ Mum

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Dendranthema hybrid*

เบญจมาศ ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในประเทศไทย เนื่องจากมีสีสันสดใส อายุการปักแจกันนาน และราคาไม่แพงนัก เกษตรกรนิยมปลูกเบญจมาศดอกช่อมากกว่าดอกเดี่ยว เนื่องจากการดูแลรักษาง่ายกว่า เบญจมาศสามารถผลิตได้คุณภาพดีในช่วงฤดูการผลิต คือ ตั้งแต่เดือนกันยายนถึงมีนาคม การผลิตนอกฤดูมักกระทำบนที่สูง หากปลูกในที่ราบซึ่งมี อุณหภูมิสูงจะส่งผลให้ผลผลิตมีคุณภาพต่ำ

ลักษณะทั่วไป

เบญจมาศเป็นไม้ล้มลุก มีลำต้นสูงประมาณ 1 – 3 ฟุต แตกกิ่งก้านสาขาไม่มาก ตามกิ่งก้านและลำต้นมีขนละเอียดอยู่ ใบมีลักษณะเรียวยาวและขอบใบหยัก ใบอ่อนนุ่มและมีขนอ่อน ๆ อยู่ทั่วทั้งใบ มีสีเขียว ใบมีลักษณะแตกต่างกันไปตามพันธุ์

ดอกมีลักษณะเป็นดอกรวม (Composite inflorescence) ประกอบด้วยดอกย่อยเล็ก ๆ (Floret) จำนวนมากอัดตัวรวมกัน ดอกย่อยแบ่งเป็น 2 ประเภท คือดอกชั้นนอกเรียกว่า เร ฟลอเรต (ray floret) เป็นดอกตัวเมียไม่มีเกสรตัวผู้ และดอกชั้นใน เรียกว่า ดิส ฟลอเรต (disc floret) เรียงอยู่ชั้นในรอบใจกลางดอก ซึ่งเป็นดอกสมบูรณ์เพศมีทั้งเกสรตัวผู้และเกสรตัวเมีย ดอกมีหลายสี มีขนาดแตกต่างกัน ตั้งแต่ขนาดดอกเล็กจนถึงขนาดดอกใหญ่ แต่ลักษณะของดอกจะกลมเหมือนกันหมด และกลีบดอกซ้อนแต่จะซ้อนมากหรือน้อยนั้นก็แล้วแต่พันธุ์ สีดอกที่พบได้แก่ สีแดง สีชมพู สีขาว สีม่วงน้ำเงิน สีม่วง สีเหลือง

การปลูกเบญจมาศเพื่อการตัดดอกนั้นอาจแบ่งได้ตามความต้องการของตลาด

ได้ดังนี้

ดอกแสดนดาร์ต (standard) หรือดอกเดี่ยว เกิดจากการเหลือดอกที่ปลายยอดเพียงดอกเดียว และปลิดดอกที่เหลือออกหมด ทำให้เหลือหนึ่งดอกต่อหนึ่งก้าน ดอกที่ได้มักมีขนาดใหญ่ เส้นผ่าศูนย์กลาง 10 – 12 เซนติเมตร ก้านยาวประมาณ 80 – 100 เซนติเมตร

สเปรย์ หรือดอกช่อ (spray inflorescences) มีดอกย่อยที่บานแล้วอย่างน้อย 5 ดอก ในหนึ่งก้าน ซึ่งเกิดจากการปล่อยให้ดอกบนช่อบาน และมักจะเด็ดดอกที่ปลายยอดออกเมื่อเริ่มเห็นสีที่กลีบดอกรอบนอก ดอกมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 4 – 10 เซนติเมตร ก้านยาวประมาณ 80 – 100 เซนติเมตร

แซนทีนี (santinis) คล้ายเบญจมาศแบบดอกช่อ แต่มีช่อที่แน่นและด้านบนของช่อแบนกว่า มีดอกขนาดเล็ก เส้นผ่าศูนย์กลางระหว่าง 2.5 – 4.5 เซนติเมตร และช่อดอกยาวประมาณ 55 – 60 เซนติเมตร

พันธุ์

เดิมเกษตรกรในประเทศไทยนิยมปลูกเบญจมาศดอกเดี่ยว ซึ่งคัดเลือกจากพันธุ์ที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ ซึ่งมักจะมีสีขาวหรือสีเหลืองโดยตั้งชื่อใหม่เป็นภาษาไทย **พันธุ์ดอกสีเหลือง** ได้แก่ พันธุ์เหลืองไข่มุก เหลืองเขียว เหลืองตาก เหลืองอินทนนท์ และเหลืองเกษตร **ส่วนพันธุ์ดอกสีขาว** ได้แก่ พันธุ์ขาวกระแจะ ขาวตาก และขาวเกษตร ปัจจุบันเบญจมาศส่วนใหญ่ที่ผลิตในประเทศไทย

โดยเฉพาะพันธุ์ดอกช่อ ได้รับอิทธิพลจากประเทศเนเธอร์แลนด์ แต่สัดส่วนของสีที่นิยมยังคงเป็นสีเหลือง และสีขาว อย่างละประมาณร้อยละ 30 ส่วนสีอื่น ๆ อีกร้อยละ 40 ได้แก่ สีชมพู ม่วง แดง ส้ม พันธุ์ที่นิยมปลูกได้แก่ พันธุ์ชุด Reagan ซึ่งมีหลายสี และได้รับความนิยมเป็นเวลานานแล้ว นอกจากนี้ยังมีพันธุ์อีกเป็นจำนวนมากที่นำเข้ามาโดยโครงการหลวง เอกชน และที่กรมส่งเสริมการเกษตรได้นำเข้ามาทดสอบร่วมกับเกษตรกร

การขยายพันธุ์

ในปัจจุบันเกษตรกรนิยมขยายพันธุ์เบญจมาศโดยการปักชำจากต้นแม่พันธุ์ที่ปราศจากโรคและไวรัส โดยมักใช้ต้นแม่พันธุ์แรกเริ่มจากการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ การขยายพันธุ์ด้วยวิธีนี้จะทำให้ได้ต้นพันธุ์ที่แข็งแรง และสม่ำเสมอ ส่งผลให้ผลผลิตมีคุณภาพ สม่ำเสมอมากขึ้น และสามารถวางแผนการผลิตและการตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1. การปลูกต้นแม่พันธุ์

การเตรียมดิน เนื่องจากแปลงแม่พันธุ์มีอายุประมาณ 5 – 6 เดือน ดังนั้นควรเตรียมแปลงให้ดี ย่อยดิน และผสมสารอินทรีย์ เช่น ปุ๋ยคอก ใบไม้ผุ แกลบ เพื่อให้ดินร่วนดินควรมี pH 6.5 หาก pH ต่ำกว่า 6 ควรปรับสภาพด้วยปูนขาว หรือปูนโดโลไมท์

การปลูก นำกิ่งชำที่ออกรากแล้วลงปลูกในแปลง โดยใช้ระยะปลูก 15 X 15 เซนติเมตร (ประมาณ 50 ต้นต่อตารางเมตร) การให้แสงช่วงกลางคืนต้องให้ทันทีหลังปลูก หลังจากปลูกแล้ว 10 วัน จึงเด็ดยอดที่เหลือไปไว้กับต้นประมาณ 5 – 6 ใบ

2. การเก็บเกี่ยวกิ่งพันธุ์จากต้นแม่พันธุ์

การตัดยอดต้นแม่พันธุ์เพื่อเป็นกิ่งปักชำจะเริ่มได้ตั้งแต่สัปดาห์ที่ 5 หลังปลูก จนถึงสัปดาห์ที่ 20 หลังจากนั้นควรรื้อและปลูกต้นแม่พันธุ์ใหม่ การตัดยอดจะตัดให้ยอดเบญจมาศมีความยาวประมาณ 5.5 - 6 เซนติเมตร (ประกอบด้วยใบใหญ่ 2 ใบ และใบเล็ก 2 ใบ) และให้เหลือใบที่กิ่งเดิมอย่างน้อย 2 ใบ เพื่อให้แตกกิ่งใหม่

การตัดยอดควรทยอยตัดสัปดาห์ละ 2 - 3 ครั้ง แล้วนำไปเก็บในห้องเย็นเพื่อให้ได้ปริมาณ จากนั้นจึงนำไปปักชำพร้อมกันทุก 1 - 2 สัปดาห์ ผลผลิตเฉลี่ยจะได้ประมาณ 1.5 กิ่งต่อสัปดาห์ต่อต้นแม่พันธุ์ 1 ต้น

3. การปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยวกิ่งพันธุ์จากต้นแม่พันธุ์

เมื่อตัดยอดแล้วให้นำเข้าที่ร่มโดยเร็ว และจุ่มผงฮอร์โมน (IBA ร้อยละ 0.4 + สารกันรา) เรียงใส่ถุงพลาสติก และเก็บในห้องเย็นอุณหภูมิ 4 องศาเซลเซียส สามารถเก็บได้นาน 3 สัปดาห์

4. การปักชำเพื่อผลิตกิ่งพันธุ์ดี

แปลงปักชำ แปลงปักชำควรมีความกว้างไม่เกิน 1.5 เมตร วัสดุปักชำควรมีคุณสมบัติอุ้มความชื้นได้และระบายน้ำดี เช่น ถ่านแกลบ ทราาย + ถ่าน หรือ ถ่านแกลบ + ทราาย + ขุยมะพร้าว ในสัดส่วนที่เท่ากัน เป็นต้น ระยะปักชำ 4 X 4 เซนติเมตร

การให้น้ำ ควรให้วัสดุชุ่มชื้นก่อนปักชำ จากวันเริ่มปักชำถึงวันที่ 7 ให้น้ำแบบพ่นฝอย 3 - 4 ครั้งต่อชั่วโมง 10 - 15 วินาที ต่อครั้ง (แล้วแต่ความชื้นในอากาศ) วันที่ 8 - 11 หลังปักชำ ควรลดน้ำเหลือ 3 ครั้ง/วัน วันที่ 12 - 13 ให้น้ำวันละครึ่ง และในวันสุดท้าย (วันที่ 14) ให้น้ำ

แสง การพร่างแสง ช่วง 8 วันแรกของการปักชำให้พร่างแสงร้อยละ 80 วันที่ 9 - 14 หลังปักชำให้พร่างแสงร้อยละ 40 ต้องให้แสงช่วงกลางคืนหลังปักชำทันที เพื่อป้องกันการสร้างตาออก

การปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยวกิ่งพันธุ์ดี เมื่อปักชำเป็นเวลา 14 วัน กิ่งชำจะมีรากสมบูรณ์ และพร้อมปลูกหากไม่ปลูกทันทีอาจเก็บไว้ในห้องเย็น 8 องศาเซลเซียส ได้เป็นเวลาประมาณ 1 สัปดาห์ ไม่ควรปล่อยกิ่งชำไว้ในกระบะชำเกิน 14 วัน

การปลูก

ควรปลูกเบญจมาศทันทีหลังจากรับต้นพันธุ์ (กิ่งปักชำที่มีรากแล้ว) ในแปลงที่เตรียม
อย่างดี โดยยกแปลงสูง 15 – 20 เซนติเมตร กว้าง 1 – 1.25 เมตร เว้นทางเดิน 50 เซนติเมตร
ควรปลูกเสมอรอยดินเก่าอย่าปลูกลึก ถ้ามีแสงมากเกินไปควรพรางแสงให้ต้นกล้าเพื่อไม่ให้ต้นกล้าเหี่ยว
ต้องให้แสงกลางคืนทันที (ถ้าต้องการเก็บต้นกล้าอาจเก็บในอุณหภูมิ 4 – 8 องศาเซลเซียส ได้ไม่เกิน 5 – 6 วัน)
ปลูกให้ได้ระยะห่างที่เหมาะสม ขึ้นอยู่กับว่าจะปลูกแบบเตี้ยยอด หรือแบบต้นเดี่ยว

1. การปลูกแบบเตี้ยยอด

ปลูก 4 แถว ต่อแปลง ระยะปลูกระหว่างแถว 25 เซนติเมตร และระยะระหว่างต้น
20 เซนติเมตร จะต้องใช้ต้นพันธุ์ประมาณ 21,500 ต้นต่อไร่

2. การปลูกแบบไม่เตี้ยยอด (แบบต้นเดี่ยว)

ใช้ระยะปลูก 12.5 X 12.5 เซนติเมตร จะต้องใช้ต้นพันธุ์ประมาณ 68,500 ต้นต่อไร่
ควรใส่ตาข่าย (ไนล่อน พลาสติก หรือลวด) ขนาด 12.5 X 12.5 เซนติเมตร 1 ชั้น ตั้งแต่เริ่มปลูก
และขยับขึ้นทุก 1 – 2 สัปดาห์ ให้สูงประมาณ $\frac{1}{2}$ ของความสูงของต้น

การดูแลรักษา

 หลังปลูกต้องให้แสงวันยาวกับต้นเบญจมาศ เพื่อป้องกันไม่ให้ต้นเบญจมาศสร้างตาดอก ขณะต้นยังเล็กอยู่ เนื่องจากช่วงแสงวันยาวหรือช่วงกลางวันที่ยาวกว่า 16 ชั่วโมง จะส่งเสริมให้เบญจมาศเจริญเติบโตทางต้นและไม้ออกดอก ทั้งนี้สามารถสร้างสภาพวันยาวได้โดยการให้แสงความเข้ม 70 – 100 ลักซ์ (ติดหลอดไฟ 100 วัตต์ เนื้อพื้นดิน 2 เมตร ห่างกัน 2 เมตร) ในช่วงกลางคืนประมาณ 3 – 4 ชั่วโมง

 การปลูกแบบเด็ดยอด หลังจากต้นตั้งตัวได้ (ประมาณ 10 – 15 วัน) จึงทำการเด็ดยอดอ่อนให้เหลือใบไว้ประมาณ 5 – 6 ใบ หลังจากกิ่งใหม่แตก ควรเด็ดกิ่งที่ไม่ต้องการทิ้ง เหลือกิ่งที่แข็งแรงที่สุดไว้ 2 – 3 กิ่ง ต่อต้น แล้วแต่ที่ตั้งของต้นว่าอยู่ขอบแปลงหรือในแปลง

 เมื่อต้นเดี่ยวหรือกิ่งที่แตกใหม่ จากการเด็ดยอดเจริญได้ความสูง 30 – 40 เซนติเมตร (ประมาณ 4 – 6 สัปดาห์) จึงงดให้แสง หรือให้แสงวันสั้น เพื่อกระตุ้นการสร้างและพัฒนาตาดอก เนื่องจากช่วงกลางวันที่สั้นกว่า 13 ชั่วโมง จะส่งเสริมให้เบญจมาศออกดอก ซึ่งสามารถปฏิบัติได้โดยงดให้แสงช่วงกลางคืน เมื่อช่วงกลางวันที่สั้นกว่า 13 ชั่วโมง หรือในช่วงฤดูหนาวหากปลูกในช่วงที่กลางวันยาวกว่า 13 ชั่วโมง (ช่วงฤดูร้อนและฤดูฝน) ให้แสงวันสั้นโดยคลุมต้นเบญจมาศด้วยผ้าพลาสติกดำสนิท ในช่วงเย็นให้มีช่วงมืดอย่างน้อย 13 ชั่วโมง และคลุมไปทุกวันจนดอกเริ่มเห็นสี

 ถ้าต้องการดอกแสดนดาร์ต หรือให้ดอก 1 ดอกต่อกิ่ง ควรเด็ดดอกข้างดอกแรก ประมาณ 4 สัปดาห์หลังการงดไฟ และเด็ดครั้งที่ 2 ในสัปดาห์ต่อมา การเด็ดดอกควรทำเมื่อดอกข้างมีขนาดเท่าหัวไม้ขีดไฟ และเด็ดในตอนเช้า ถ้าต้องการดอกสเปรย์ ควรเด็ดดอกปลายสุด (ดอกที่แก่ที่สุด) ออกเมื่อดอกยังตูมอยู่และก้านดอกเริ่มยืด สามารถเด็ดดอกได้โดยไม่กระทบดอกอื่น

 ในระยะที่ดอกเริ่มเห็นสีนั้น ถ้ามีแสงมากเกินไปควรพรางแสงด้วยซาแรนพรางแสง ร้อยละ 30 เพื่อป้องกันไม่ให้ดอกไหม้

 ควรตัดดอกเมื่อดอกทั้งหมดบานแล้ว หรือบานประมาณร้อยละ 75 และก่อนที่เกสรตัวผู้ หรือกลีบดอกชั้นในจะบาน ความพร้อมในการตัดดอกของต้นในแต่ละพันธุ์ อาจต่างกัน 5 – 10 วัน

 หลังจากตัดดอกแล้วควรนำต้นตอ ราก เดิมออกจากแปลงหรือไถกลบในแปลงเพื่อเตรียมแปลงสำหรับปลูกต่อไป

การจัดการผลผลิต

เบญจมาศดอกเดี่ยว (Standard mums) มีอายุการปักแจกันประมาณ 1 – 2 สัปดาห์ ส่วนเบญจมาศแบบดอกช่อ (spray type) มีอายุการปักแจกันประมาณ 1 สัปดาห์ โดย **ปัญหาหลัก** ของเบญจมาศเมื่อนำไปใช้ประโยชน์ ได้แก่ ใบจะเปลี่ยนเป็นสีเหลือง และร่วงก่อนที่ดอกจะหมดสภาพ และดอกไม่สามารถบานได้เต็มที่ อาการใบเหลืองขึ้นอยู่กับพันธุ์ และเกิดจากสภาพการผลิต การเก็บรักษาที่นานเกินไปหรือไม่ถูกต้อง และการใช้น้ำยารักษาคุณภาพที่ความเข้มข้นสูงกว่าที่กำหนด ปลายก้านเบญจมาศบางพันธุ์จะแข็ง จึงต้องตัดก้านเหนือส่วนที่แข็งนี้ เพื่อช่วยให้ก้านดูดูน้ำได้ดีขึ้น

ชะลอการเหี่ยวและยืดอายุการใช้งาน

ข้อแนะนำในการจัดการผลผลิต

การตัดดอก ควรพิจารณาตัดที่ความยาวก้าน และระยะการเจริญของดอกที่ตลาดต้องการ ควรตัดให้ช่อดอกยาว 70 – 75 เซนติเมตร และตัดให้เหลือตอประมาณ 10 เซนติเมตร หากตัดต่ำกว่านี้ก้านจะแข็งเกินไป และดูน้ำได้ลำบาก หากก้านสั้นและจำเป็นต้องตัดต่ำกว่า 10 เซนติเมตร อาจช่วยให้ก้านดูดูน้ำได้ดีขึ้นโดยการจุ่มโคนก้าน (4 – 5 เซนติเมตร) ในน้ำร้อนประมาณ 10 วินาที

หลังการตัดดอก ควรกำ ห่อกระดาษหนังสือพิมพ์ หรือสวมช่อด้วยซองพลาสติก จากนั้นควรแช่ดอกในน้ำสะอาดอย่างน้อย 4 ชั่วโมง (4 – 20 ชั่วโมง) ในที่เย็น (4 – 8 องศาเซลเซียส) ก่อนการขนส่ง

เรียบเรียง

: ดร. เศรษฐพงษ์ เลชะวัฒนะ กลุ่มส่งเสริมการผลิตไม้ดอกไม้ประดับ

ที่มา

: กรมส่งเสริมการเกษตร. 2549. ไม้ดอกไม้ประดับเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสทรงครองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี.

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด.

จัดทำและเผยแพร่ทางเว็บไซต์

: กลุ่มสื่อส่งเสริมการเกษตร

ส่วนส่งเสริมและเผยแพร่

สำนักพัฒนาการถ่ายทอดเทคโนโลยี

